

УДК 328.184

Євченко Р. І.

аспірант кафедри політичних наук та права

Південноукраїнський національний

педагогічний університет

імені К. Д. Ушинського,

вул. Старопортофранківська, 26,

м. Одеса, 65020, Україна

Тел.: (38048) 731–60–65

E-mail: RomeevOD@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9853-6492>

DOI: <http://dx.doi.org/10.18524/2707-5206.2022.35.263730>

**ФЕНОМЕН ЛОБІЗМУ: ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ПРИРОДИ І МОДЕЛІ
ОРГАНІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

У статті розглядається феномен лобізму як актуальна практика в плюралістичному суспільстві, як складний, сучасний інститут політичної системи, який забезпечує механізм та інструменти впливу зацікавлених груп на прийняття рішень владними структурами. Конкуренція між групами у лобіюванні інтересів представлена умовою, що забезпечує свободу та справедливість без звернення до концепцій «соціальних інтересів», «суспільних інтересів» або «загального блага». За допомогою теоретико-концептуальних напрацювань, орієнтованих на механізми колективних дій зацікавлених груп та груп інтересів показано, що політичні рішення в сучасних громадських системах перестали бути прерогативою офіційних інститутів влади, а стають результатом компромісу груп. Лобізм набув показників, що властиві інститутам, які задіяні у процесі прийняття рішення, а структури організації лобістської діяльності відбивають актуальну структуру політичного інтересу. Показано, що історичний розвиток лобістської діяльності та форми інтерпретації лобістських практик у різних суспільно-політичних системах розвивалися у контексті логіки формування соціально-політичної системи. Аналіз діючих регіональних моделей лобістської діяльності, що сформувалися в різних соціально-політичних умовах, відображає характер взаємодії між групами інтересів у суспільстві та демонструє залежність від структур політичного інтересу, дає інформацію про те, хто і як трансформує його в політичні рішення та дії. Представлено британсько-американську модель індивідуалізованого лобізму, сформовану в результаті симбіозу політичної діяльності та бізнесу; континентально-європейську модель корпоративного представництва, що сформована внаслідок змін правил гри між бізнесом та державою; східноєвропейську модель інституційного контрольованого лобізму з елементами «клієнтелізму». Центр тяжіння у питаннях регулювання лобістських практик має певні варіанти. Якщо в британській моделі процес регулювання стосується, перш за все, політиків (об'єкт лобіювання), то в американській моделі регулюванню з боку держави підлягають самі лобісти та ринок лобістських послуг. Наголошено, що нормативним показником інтенсивності та результативності лобістської діяльності є здібності політичної системи вирішувати системні виклики, під яким розуміються кількість і якість наявних у ній точок доступу, скориставшись якими, гру-

пи інтересів можуть включитися у процес прийняття рішень органами державної влади.

Ключові слова: лобізм, групи тиску, зацікавлені групи, моделі регулювання лобістської діяльності, політична система.

Постановка проблеми

Лобізм супроводжує суспільство не одну тисячу років. Протягом історії він демонстрував різні обличчя та виступав у різному правовому статусі. До нього завжди було неоднозначне ставлення, але він завжди вирізнявся стабільним функціональним наповненням. Тому сучасні лобістські практики розглядаються не як «темне мистецтво» кулуарних рішень, а як засіб компромісного вирішення складних соціально-економічних та політичних проблем, що потребують нестандартних рішень та професійних медіативних практик.

Навколо розуміння цього терміна немає особливих суперечок ні вчених, ні практиків. Невеликі розбіжності є не в принципових, а в приватних оцінках цього явища. А саме: 1) хто є суб'єктом лобістської діяльності: «групи інтересів», «групи тиску», «зацікавлені групи», «ефективні групи»? 2) які у цього явища правові основи і як воно вписується в морально-етичні норми суспільства? 3) чий інтереси відстоюють суб'єкти лобіювання: громадські; інтереси замовника чи інтереси окремих юридичних або фізичних осіб?

Метою роботи є демонстрація особливостей місця сучасного лобізму в політичному процесі та демонстрація факту того, що лобізм як елемент політичної системи є, з одного боку, процесом з просування вигідних політичних рішень для окремих осіб, організацій, під час якого презентуються їх інтереси у владних структурах професійних лобістських фірм, а з іншого боку — процесом впливу зацікавлених груп на прийняття рішень владними структурами.

Основи методологічних підходів до аналізу лобізму.

Варіативність сучасних практик лобізму передбачає розвиток різних підходів для його аналізу та інтерпретації. Серед базових теорій ключове місце посідає теорія «груп інтересів» або як її ще називають теорія «зацікавлених груп». Вона створила основу для розвитку таких напрямів як: політична психологія, політичний менеджмент, політичне управління, патрологія — та забезпечила формування теорії та сучасних форм лобізму.

Найвідомішим вченим, який уперше представив політичний процес у контексті взаємодії зацікавлених груп, які перебувають у постійному пошуку консенсусу, був Артур Бентлі. У 1908 році в роботі «Процес управління: до вивчення соціальних тисків» (Bentley, 1908) він обґрунтував: 1) плюралістичну теорію груп, використовуючи категорію груп інтересів як інструмент для пояснення політичного процесу; 2) ідею, що діяльність людей зумовлена їх інтересами та спрямована на забезпечення цих інтересів; 3) довів, що політичні рішення перестають бути прерогативою лише офіційних інститутів влади, а стають результатом компромісу груп; 4) обґрунтував, що діяльність груп реалізується за допомогою тиску інтересів і впливу один на одного і на урядову владу з метою змусити її підкоритися

волі та впливу груп. Ця теорія вважається першою немарксистською концепцією динаміки соціально-політичного процесу як взаємного тиску груп під час боротьби за владу. Ідеї А. Бентлі розвивалися в роботах фахівців, які вивчали діяльність лобістів та груп тиску в період 20–40-х років.

Остаточне оформлення концепції «зацікавлених груп» пов'язують із виходом у 1951 році роботи американського політолога Девіда Трумена «Процес управління. Політичні інтереси та думки» (Truman, 1971). За Труменом, *прості групи* — висувають специфічні вимоги до інших співзалежних соціальних груп (пацієнти — лікарям, наймані робітники — власникам). *Прості групи* у випадках, коли втілюють свої вимоги до інших груп у формі звернень до уряду та державних інституцій, — стають політичними групами. *Зацікавлені групи* діють через державні структури влади, які є відображенням боротьби груп та залежать від їхньої діяльності. Трумен вважав, що групи, які користуються для досягнення своїх цілей ресурсом урядових організацій, є *політичними групами* тиску, а конкуренція між такими групами сприяє стабілізації політичної системи. Особливістю зацікавлених груп є наявність у них вимог до інших груп, які вони формують з урахуванням групових установок.

Саме в такому контексті були представлені подальші дослідження груп інтересів: Девід Рісмен писав про «вето-групи», які отримали право вето у сфері захисту своїх інтересів та здатні блокувати дію інших груп (Riesman, 1953); Гармон Цейглер представляв групи інтересів як формальні організації, які прагнуть впливати на демократичний політичний процес (Zeigler, 1992); представники французької політологічної школи Моріс Дюверже (Duverger, 1972) та Роже-Жерар Шварценберг (Schwarzenberg, 1992) встановили необхідність розмежування соціальної та політичної ролі зацікавлених груп.

Моріс Дюверже застосував аналіз внутрішньої структури груп тиску. Він дав характеристику методам впливу з боку таких груп на процес ухвалення політичних рішень. Обґрунтовував два напрями тиску, які здійснюють групи: на урядові структури та громадську думку, створюючи основи для легітимації прийнятих рішень. Також він виділяв: 1) «традиційні» групи репрезентацій політичних інтересів, «групи за звичаєм», «групи захисту», «групи підтримки»; 2) «асоціативні» групи репрезентації політичних інтересів («нові соціальні рухи»).

Роже-Жерар Шварценберг обґрунтовує різницю між «зацікавленими групами» та «групами тиску» (які вже опанували механізм впливу на владу).

Взаємодію груп, що конфліктують, у якій жодна з них не домінує абсолютно, Роберт Даль представив як політичний процес у сучасних суспільствах. Наростання різноманітності соціальних інтересів призводить до появи нових різноманітних зацікавлених груп, що діють незалежно одна від одної (групи від бізнесу, профспілки, фермери, інтелектуали, представники військово-промислового комплексу). Політичні рішення перестають бути прерогативою тільки офіційних інститутів влади, а стають результатом компромісів груп, що протистоять одна іншій. Ці роздуми дали можливість політологу Роберту Далю назвати модель влади в них не демократією, а *поліархією*, яка виступила як форма представництва інтересів.

Результати емпіричного дослідження з метою визначення місця зацікавлених груп у механізмі владарювання Даль виклав у роботі «Хто править? Демократія та влада в американському місті» (Dahl, 1961). Головними суб'єктами політики вчений назвав зацікавлені групи, які є об'єднаннями індивідів з єдиними цінностями, вимогами та цілями. При цьому ступінь впливу суперників на політичний процес залежить від обсягу ресурсів (багатств, статусів, інформації), які вони акумулюють. Перешкодою до узурпації влади групою є визнання громадянами та елітами демократичних цінностей і дотримання ними «правил гри» (закріплених у правових актах). За Далем розмаїття соціальних інтересів, що народжувалося, вимагає специфічних механізмів представництва та захисту приватних, групових інтересів і переваг. Це спричинило появу груп інтересів, що виконують функцію посередництва між громадянами і державою.

Близькі до цих праць є праці, що обґрунтовують концепцію «колективних дій» у межах теорії груп. У 70–80-ті роки так званій «неокорпоративізм» у роботах Герхарда Лембруха був представлений як особливий тип участі великих організованих груп у процесі обґрунтування державної політики в галузі економіки (Lehmbruch, 1971), а в роботах Джеффри Беррі групи інтересів були представлені як асоціації індивідуумів, які реалізують свої інтереси шляхом впливу на процес ухвалення політичних рішень, не висуваючи при цьому претензій на політичну владу (Jeffrey, 2018).

На початку 90-х років ХХ ст. ці ідеї набувають розвитку в роботах Мансура Олсона, який вважав, що групи репрезентації політичних інтересів мають асиметричний вплив на прийняття політичних рішень та на малі більш ефективні групи. Він розвиває економічну складову лобізму, обґрунтовуючи прагматичні інтереси груп, які вдаються до політичної участі. У роботі «Підвищення та занепад народів» М. Олсон вводить поняття «інституційного склерозу», що позначає ситуацію, при якій стабільна політична система сприяє активному розвитку інституту лобізму, що призводить до зниження темпів економічного зростання країни (Olson, 1982).

На початку ХХІ ст. в рамках теорії зацікавлених груп з'явилися спеціальні політологічні роботи, де автори намагалися диференціювати численні групи інтересів: Жан Блондель виділив два типи «общинні» та «асоціативні», а між ними кілька перехідних форм, як групи «захисту», «підтримки», «за звичаєм» (Blondel, 1987); Габріель Алмонд, Джордж Бінгхем Пауелл, Рассел Далтон, Кааре Стром (Almond, Paujell, Strom, & Dalton, 2002) розділили групи за структурою, родом діяльності, засобами фінансування, виділивши спонтанні, асоційовані, неасоційовані, інституційні та інші.

Теорія зацікавлених груп еволюціонує у межах міждисциплінарного аналізу як напрямок, що дозволяє проводити дослідження між залученням у політику та взаємодією з органами влади. Залишаючись невід'ємною частиною сучасного суспільства, групи інтересів розвиваються як інститут представництва інтересів за умов ліберальної моделі демократичних держав, як лобістські структури.

Близьким до теорії колективних дій є діяльнісний підхід, у межах якого сьогодні розробляються такі проблеми як: GR-менеджмент — ін-

струмент цивілізованого лобізму; лобізм як форма політичної діяльності; лобізм як соціальна практика. Терміни «лобізм» та GR (government relations — «зв'язки з державою») часто використовують як синоніми: і в тому, і в іншому випадку йдеться про людей, які допомагають налагодити взаємини з чиновниками. У професійному середовищі прийнято вважати, що GR більше належить до менеджменту, пов'язаного з комунікаційною функцією, лобісти більше підковані у юридичних тонкощах. Фахівці зі зв'язків з державою частіше працюють на офіційних посадах у компаніях, тоді як лобісти залишаються поза публічним простором.

Не менш значущим для аналізу сучасних лобістських практик є інституційний підхід, який представлений роботами економіста та соціального філософа Дугласа Нортон. Правила гри чи інститути впливають на процес упорядкування внутрішньої структури суспільства. У політичній системі зокрема ключову роль відіграють особливості взаємодії між державою та групами інтересів. Норми і правила, що склалися для регулювання таких відносин, впливають на розвиток суспільного життя (North, 1990). У цьому зв'язку лобізм вивчається як комплекс дій із боку груп інтересів, вкладених у структурні дії державної влади з метою прийняття чи відхилення державних рішень.

Методологічний індивідуалізм неоінституціоналізму зосереджує увагу на раціональному індивіді, який як основний актор, реалізуючи свої потреби, встановлює інститути як необхідні обмеження життя. Неоінституційний підхід дозволяє вивчити політичну систему за аналогією з ринковою та дає можливість виявляти внутрішні структурні причини виникнення та стабільного функціонування інституту лобізму.

Генезис лобізму та форми інтерпретації лобістської практики у політичному процесі пройшли довгий шлях, який еволюціонував від концептуалізації лобістської діяльності як явища нелегітимного, стихійного, неконвенційного та ефективного для формування механізмів легітимації лобізму та його подальшого розвитку як однієї з форм впливу на прийняття політичних рішень.

Моделі організації лобістської діяльності. Говорячи про лобізм, ми передусім говоримо про центральний елемент у процесі прийняття рішень: про центри або осіб, які приймають ці рішення; про суб'єктів, які чинять на них тиск з метою досягнення своїх владно значущих цілей. Структури організації лобістської діяльності демонструють структуру політичного інтересу, дають інформацію про те, хто і як трансформує його у політичні рішення та дії.

Історично сформувалося кілька культурно-специфічних моделей організації лобістських практик. Найбільш відомими вважаються варіації британсько-американської моделі. Лобізм як симбіоз політичної діяльності та бізнесу у США існує понад 70 років. Американський варіант відомий закріпленням визначення лобізму на державному рівні («Акт про обмеження лобізму» 1945 р., 1995 р. (з правками 2007 р.) та чіткою регламентацією діяльності та реєстрації лобістів консультантів, корпоративних лобістів, НКО-лобістів та інших. На сьогоднішній день у цій країні відома наймасштабніша спроба систематизації цього явища.

До британсько-американської моделі часто відносять Канаду, де на відміну від США законодавство будується переважно навколо реєстрації лобістів і всі питання щодо етики, відкритості та демократичності лягають на плечі суб'єктів-лобістів, а не об'єктів лобіювання, тобто політиків.

Проблему відсутності регулювання об'єктів лобізму, яка відчувається в Канаді, було вирішено в рамках британської моделі лобізму. Тут центр уваги в питаннях регулювання зміщується до об'єктів лобізму, тобто політиків, які приймають рішення, а чітке визначення — хто такий лобіст — відсутнє. На пропозицію Комітету зі стандартів у громадській сфері (Комітет Нолана) замість реєстрації лобістів було створено Кодекс ділової етики для членів парламенту, які самі мають визначати, чи порушують вони ділову етику. При контакті з представниками виконавчої влади члени палати представників не мають права обстоювати інтерес зовнішнього лобіста, якщо вони одержують від нього винагороду; мають прямі фінансові зв'язки з компанією-лобістом; є радниками компаній-лобістів (Third report, 2012). Члени парламенту зобов'язані зареєструвати доходи від зовнішніх лобістів у Реєстрі інтересів членів парламенту. Єдиним зовнішнім регулятором залишаються ЗМІ. Саме завдяки журналістам у Великій Британії виявляється невідповідність зареєстрованих інтересів та реального лобіювання з боку парламентарів.

Британську модель лобістської діяльності у 1990-ті роки перейняли країни з Вестмінстерською системою: Австралія, Нова Зеландія та Ірландія (Fitzgerald, 2006, p. 14). Проте, на відміну від Великобританії, у цих державах вводяться більш жорсткі та ефективні інструменти контролю за лобістською діяльністю.

Якщо в США регулювання лобізму сформувалось як спроба поставити під контроль численний клас лобістів та ринок лобістських послуг, то в Європі регулювання лобізму стало результатом спроб змінити правила взаємодії між бізнесом та державою. Визнання права груп економічних інтересів на доступ до центрів прийняття рішень, повинно було сприяти тому, що економіка мала стати гнучкішою, дозволяючи бізнес-групам стати ефективними. Крім того, у 2005 році було створено Комісію з підвищення рівня політичної прозорості, яка рекомендувала органам ЄС та національним урядам посилити контроль за лобістами.

У законодавстві більшості європейських країн немає визначення лобіста. Показовим прикладом є Німеччина, Австрія, Данія, де в юридичних документах уникають слова «лобізм», яке розглядається як термін, що стосується тіншового політичного процесу та нерівного впливу. Це поняття замінюється терміном «групи інтересів». У парламентах ведеться офіційний, публічний реєстр груп інтересів, які мають надати повну інформацію, за винятком фінансових даних. Реєстрація дає лобістам право брати участь у роботі парламентських комітетів. Йдеться про класичну модель корпоративізму, під яким розуміється соціально-політичний процес, в результаті якого організації, що представляють функціональні інтереси, вступають у взаємодію з органами державної влади в процесі вироблення та прийняття рішень (Cawson, 1985, p. 8–9).

Таким чином, лобізм можна розглядати з двох боків. З одного боку, політична традиція європейських країн зрівнює його з компаративістською моделлю взаємодії між бізнесом, державою та іншими групами інтересів. З іншого боку, лобізм набуває сенсу, під яким розуміється процес просування інтересів конкретних суб'єктів. Саме цей вид взаємовідносин між групами інтересів і державою довгий час не мав регламентації і тому став об'єктом критики з боку громадської думки, оскільки, в порівнянні з корпоративізмом, він порушував принцип соціальної справедливості.

Провідні країни Європи останніми десятиліттями переживають етап активного розвитку єдиного економічного простору, бум фінансового ринку, спрощення правил ведення бізнесу. Все це призвело до того, що приватні інтереси стали більше впливати на формування порядку денного. Соціальна держава почала поступово втрачати позиції під натиском ринку. У той же час традиційні великі групи інтересів, такі як профспілки та різні асоціації, почали втрачати свій вплив, а лобістська діяльність стала плюралістичною та конкурентною. Сценарій розвитку лобізму виходить з того, що крім компаративістської складової, яка є політичною традицією, активізується робота професійних лобістів, які акумулюють інтереси конкретних груп інтересів.

Так, лобізм британсько-американського типу, у якому не корпоративний представник, а представник конкретного інтересу виступає лобістом, — проникає в європейську модель. Щоб запобігти руйнуванню традиційного представництва інтересів, влада вводить обов'язкові етичні кодекси для держслужбовців і для лобістів. Фактично такі кодекси покликані легітимувати професійних лобістів у очах суспільства, представивши їх функції механізмом презентації інтересів конкретних груп, а отже елементом демократизації суспільства.

У країнах Східної Європи, на відміну від західноєвропейських традицій, регламентація лобістської діяльності спирається на традиції контролю та регулювання лобістської діяльності: прийняття законів про лобізм з формулюванням рамок та функціональних завдань діяльності; створення відкритих реєстрів лобістів, розкриття прибутків від ведення лобістської діяльності. Багато нормативних актів написані під суттєвим впливом американських та британських аналогів, проте з появою законодавчих норм про лобізм групи інтересів активно використовують їх для трансляції власних інтересів у політичну систему.

Ключовим завданням для країн Східної Європи залишається створення такого механізму регулювання лобізму, який розвивався б під контролем держави, але при цьому створював необхідні умови для самоорганізації інститутів громадянського суспільства — як «суперник демократії»; дозволити реалізувати принцип свободи недержавних структур — активізувати політичний процес за рахунок реалізації інтересів «зацікавлених груп»; був здатний мобілізувати конвенційну опозицію та виступити противагою бюрократії; створив би можливість представництва інтересів меншин як форму плюралізму.

Регулювання лобізму через законодавчо закріплені норми у країнах Східної Європи залишається проблемою, яка проявляється у тому, що:

лише незначна частина лобістів погодилася розкрити свої зв'язки із державними органами; відсутні однозначні механізми взаємодії лобістів з органами влади; не запроваджено санкції за відмову держслужбовців та політиків розкрити зв'язки з лобістами.

Найбільший недолік усіх нових законів про лобізм у Східній Європі полягає в тому, що на перше місце за значимістю виводяться комерційні структури, тоді як некомерційні та недержавні організації фактично позбавляються права прямого доступу до органів влади. Таким чином, власний східним культурам «клієнтелізм» залишається характерною рисою для країн регіону Центральної та Східної Європи. Стан культурно-політичного транзиту в цьому регіоні передбачає переплетення економічних та політичних інтересів, а ключові економічні рішення здебільшого політизовані.

Висновки. У тій чи іншій формі лобізм фактично існує у будь-якому суспільстві, але ступінь його розвиненості, цивілізованості, інтенсивності використання та продуктивності залежать від характеру політичного режиму, структури політичної системи, політичної культури, історичних традицій та інших особливостей кожної конкретної країни.

Аналіз регіональних моделей лобістської діяльності, що сформувалися в унікальних соціально-політичних умовах, відображає характер взаємодії між групами інтересів у суспільстві та демонструє залежність від структур політичного інтересу, дає інформацію про те, хто і як трансформує його в політичні рішення та дії.

Акценти у практиках регулювання лобістської діяльності варіюються залежно від умов її формування. Так, якщо симбіоз між політичною діяльністю та бізнесом у США призвів до складання системи контролю лобістів та забезпечення функціональних рамок для їх діяльності, то у Вестмінстерській моделі акцент зроблений на забезпечення етичних рамок для політиків (об'єктів лобіювання).

Східноєвропейський політичний простір демонструє логічне для країн модерної епохи бажання створити інституційно закріплений та нормативно забезпечений формат регулювання лобізму, який би виступив способом досягнення компромісу між групами інтересу та, відтак, способом врегулювання конфліктів.

Лобізм розвивається як об'єктивне явище політичної системи, як природна, неминуча практика у суспільстві, яке допускає плюралізм як норму життєдіяльності. Генезис лобізму та форми інтерпретації лобістської практики у політичному процесі пройшли довгий шлях, який еволюціонував від концептуалізації лобістської діяльності як явища нелегітимного, стихійного, не конвенційного, але ефективного до формування механізмів легітимації лобізму та його подальшого розвитку як однієї з форм презентації інтересів та представництва.

Конкуренція між групами у лобіюванні інтересів є умовою, що забезпечує свободу та справедливість без звернення до концепцій «соціальних інтересів» або «загального блага», а за рахунок створення умови для реалізації інтересів «ефективних груп», що виникають у результаті конкуренції.

References [Список використаної літератури]

- Almond, G., Paujell, Dzh., Strom, K., & Dalton, R. (2002). *Sravnitel'naja politologija segodnja. Mirovoj obzor. Comparative politics today. A world view*. М., 2002 [in Russian]. [Алмонд Г., Пауэлл Дж., Стром К., Далтон Р. Сравнительная политология сегодня. Мировой обзор / пер. с англ. А. С. Богдановского, Л. А. Галки; под ред. М. В. Ильина, А. Ю. Мельвиля. М: Аспект Пресс, 2002. 537 с.]
- Bentley, A. (1908). *The process of government: a study of social pressures*. Chicago: University of Chicago Press. 501 p. [in English]. Bentley A. The process of government: a study of social pressures. Chicago: University of Chicago Press, 1908. 501 p.]
- Blondel, J. (1987). *Political Leadership: Towards a General Analysis*. London; Beverly Hills: SAGE [in English]. [Blondel J. Political Leadership: Towards a General Analysis. London; Beverly Hills: SAGE, 1987. 225 p.]
- Cawson, A. (1985) *Organized interests and the state. Studies in meso-corporatism*. L., 1985. [in English]. [Cawson A. Organized interests and the state. Studies in meso-corporatism. L., 1985. 258 s.]
- Dahl, R. (1961). *Who Governs? Democracy and Power in an American City*. New Haven: Yale University Press. [in English]. [Dahl R. Who Governs? Democracy and Power in an American City. New Haven: Yale University Press, 1961. 355 p.]
- Duverger, M. (1972). *Party Politics and Pressure Groups. A Comparative Introduction*. N. Y.: Crowell. [in English]. [Duverger M. Party Politics and Pressure Groups. A Comparative Introduction. N. Y.: Crowell, 1972. 168 p.]
- Fitzgerald, J. (2006). *Lobbying in Australia: you can't expect anything to change if you don't speak up*. Canberra: Rosenberg. [in English]. [Fitzgerald J. Lobbying in Australia: you can't expect anything to change if you don't speak up. Canberra: Rosenberg, 2006. 264 p.]
10. Jeffrey, M. (2018). *The Interest Group Society*. Wilcox, Clyde: Routledge. [in English]. [Jeffrey M. The Interest Group Society. Wilcox, Clyde: Routledge. 2018. 268 p.]
- Lehmbruch, G. (1971). *Demokratisches System und politische Praxis der Bundesrepublik*. München: Verlag, Piper Verlag. [in German]. [Lehmbruch G. Demokratisches System und politische Praxis der Bundesrepublik. München: Verlag, Piper Verlag, 1971. 506 p.]
- Lobbying Disclosure Act (1995). Public Law 104–65. December 19, 1995. 109 STAT. 691. / Public Law 104–65 104th Congress. Retrieved from <https://lobbyingdisclosure.house.gov/lda.html> [in English]. [Lobbying Disclosure Act: Public Law 104–65. December 19, 1995. / 104th Congress. URL: <https://lobbyingdisclosure.house.gov/lda.html> (дата звернення: 30.05.2022).]
- North, D. (1990). *Institutions, institutional change, and economic performance*. Cambridge; New York: Cambridge University Press. [in English]. [North D. Institutions, institutional change, and economic performance. Cambridge; New York: Cambridge University Press, 1990. 152 p.]
- Olson, M. (1982). *The Rise and Decline of nations: Economic Growth, Stagflation, and Social Rigidities*. New Haven: Yale University Press. [in English]. [Olson, M. The Rise and Decline of Nations: Economic Growth, Stagflation, and Social Rigidities. New Haven: Yale University Press, 1982. 276 p.]
- Riesman, D. (1953). *The lonely crowd: a study of the changing American character*. Garden City, NY: Doubleday. [in English]. [Riesman D. The lonely crowd: a study of the changing American character. Garden City, NY: Doubleday, 1953. 359 p.]
- Schwarzenberg, R. Zh. (1992). *Political sociology* (Vol.3). Moskow: W. P. [in Russian]. [Шварценберг Р. Ж. Политическая социология: в 3 т. Москва: Б. И., 1992. Т. 3. 180 с.]
- Third report. (2012). Third report of the standards and privileges committee. Proposed revisions to the guide to the rules relating to the conduct of members. Retrieved from <http://www.publications.parliament.uk/pa/cm201213/cmselect/cmstnprv/636/63602.htm> [in English]. [Third report of the standards and privileges committee. Proposed revisions to the guide to the rules relating to the conduct of members. 2012. URL: <http://www.publications.parliament.uk/pa/cm201213/cmselect/cmstnprv/636/63602.htm> (дата звернення: 29.06.2022)].
- Truman, D. (1971). *The Governmental Process. Political Interests and Public Opinion*. N. Y.: Alfred A. Knopf. [in English]. [Truman D. B. The Governmental Process. Political Interests and Public Opinion. N. Y.: Alfred A. Knopf, 1971. 576 p.]

Zeigler, H. (1992). *Interest Groups*. In M. Hawkesworth, M. Kogan. (Eds.), *Encyclopedia of Government and Politics*. N. Y.: Alfred A. Knopf. P. [in English]. [Zeigler H. Interest Groups. *Encyclopedia of Government and Politics* / Ed by M. Hawkesworth, M. Kogan. N. Y. Alfred A. Knopf, 1992. P. 377–392].

Стаття надійшла до редакції 04.06.2022

Yevtsenko R. I.

Department of Political Sciences and Law, Southern Ukrainian National Pedagogical University K. D. Ushinsky, St. Staroportofrankivska, 26, Odesa, 65020, Ukraine

THE PHENOMENON OF LOBBYING: INTERPRETATION OF THE NATURE AND MODELS OF THE ORGANIZATION OF ACTIVITIES

Summary

The article examines the phenomenon of lobbying as actual practice in a pluralistic society, as a complex, modern institution of the political system, which provides a mechanism and tools for the influence of interested groups on decision-making by power structures. Competition between groups in lobbying interests is represented by a condition that ensures freedom and justice without recourse to the concepts of «social interest», «public interest» or «common good». With the help of theoretical and conceptual studies focused on the mechanisms of collective actions of interested groups and interest groups, it is shown that political decisions in modern public systems are no longer the prerogative of official institutions of power, but are the result of a compromise of groups. Lobbying has acquired indicators that are characteristic of institutions that are involved in the decision-making process, and the structures of the organization of lobbying activities reflect the current structure of political interest. It is shown that the historical development of lobbying activities and forms of interpretation of lobbying practices in various socio-political systems developed in the context of the logic of the formation of the socio-political system. The analysis of current regional models of lobbying activity, formed in different socio-political conditions, reflects the nature of the interaction between interest groups in society and demonstrates dependence on the structures of political interest, providing information about who and how transforms it into political decisions and actions. The British-American model of individualized lobbying, formed as a result of the symbiosis of political activity and business, is presented; the continental European model of corporate representation, formed as a result of changes in the rules of the game between business and the state; the Eastern European model of institutionally controlled lobbying with elements of «clientelism». The center of gravity in matters of regulation of lobbying practices has certain options. If in the British model the regulatory process concerns, first of all, politicians (the object of lobbying), then in the American model the lobbyists themselves and the market for lobbying services are subject to state regulation. It is emphasized that the normative indicator of the intensity and effectiveness of lobbying activity is the ability of the political system to solve systemic challenges, which is understood as the number and quality of access points available in it, using which interest groups can join the decision-making process of state authorities.

Key words: lobbying, pressure groups, interested groups, models of lobbying activity regulation, political system.